

KDC Katholiek Documentatie
Centrum IMPRESSIE 15 2014 Katholiek
Documentatie Centrum Katholiek
Documentatie Centrum 45 jaar

Inhoud

Ten geleide	p. 1
Wisseling van de wacht / Lodewijk Winkeler	p. 2
Openbaar kunstbezit voor roomse ogen / Bertus Bakker	p. 4
Muziek en religie. Katholieke musici en de confessionalisering van het Nederlands muziekleven 1850-1948 / Petra van Langen	p. 8
Column / Wiek	p.11
Albert Termote in het KDC / Leo Ewals	p.12
Aanwinsten Archief / Ramses Peters	p.15
Aanwinsten Bibliotheek / Carlijn Folmer	p.20
Beeld en Geluid : wie wat waar waarom wanneer / Vefie Poels	p.22
Kort nieuws	p.28

impressie Katholiek Documentatie Centrum
Katholiek Documentatie Centrum
Katholiek Documentatie Centrum
Katholiek Documentatie Centrum

TEN GELEIDE

De tijd dat wij als redactie *Impressie* helemaal zelf vol moesten schrijven lijkt nu wel definitief achter ons te liggen. Wij verheugen ons ook dit nummer weer in bijdragen uit de kring van onze onderzoekers en relaties. Gehuld in een fonkelnieuw *Impressie*-omslag, in de nieuwe huisstijl van de Radboud Universiteit, schrijft Bertus Bakker over *Openbaar Kunstbezit*, Petra van Langen over haar proefschrift *Muziek en religie* en Leo Ewals over de katholieke beeldhouwer A. Termote. Niettemin houden wij u daarnaast natuurlijk ook op de hoogte van het wel

en wee van het KDC. In dit nummer staan wij stil bij een wisseling van de wacht op de afdeling Beeld en Geluid, wij stellen enkele nieuwe bibliotheek- en archiefaanwinsten aan u voor, en vragen uiteraard weer uw hulp bij het identificeren van enkele foto's die ons nog voor een raadsel stellen.

1

Terwijl de redactie de laatste hand aan dit nummer legt is net onze lustrumtentoonstelling gereed gekomen: 'Neutraal, maar betrokken. Nederlandse katholieken en de Grote Oorlog'. Hoewel Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog neutraal bleef, ging deze oorlog bepaald niet aan ons land voorbij. Onze archieven bevatten daarvan bij nadere beschouwing heel wat signalen. Als dit nummer bij u in de bus valt hebt u nog volop de gelegenheid deze tentoonstelling te bezoeken. Gegevens daarover vindt u in de rubriek 'Kort nieuws'.

De vijfjaarlijkse Jan Roes-lezing, op 27 november 2014 gehouden door prof.dr. Jan Bank, kunnen wij helaas niet meer voor u verslaan. Daarvoor zult u moeten wachten op het volgende nummer.

De eindejaarsfeestdagen staan nu voor de deur. De redactie wenst u dan ook namens alle KDC-medewerkers een Zalig Kerstfeest, goede feestdagen en een voorspoedig begin van 2015 toe.

De redactie
November 2014

WISSELING VAN DE WACHT

2

Met een drukbezochte receptie nam Ellen Brok op 25 september afscheid als archivaris beeld en geluid van het KDC. Zij vervulde die functie sinds 1998, maar zij was toen al ruim 18 jaar werkzaam bij het KDC in allerlei functies, te beginnen als student-assistent en vervolgens onder meer als archiefmedewerker. In haar functie groeide zij uit tot een vakvrouw die evenveel wist van videoformaten als van pixels, van preserving en conservering als van de historische context van 'haar' documenten. De verdiensten van Ellen voor het KDC zijn legio. Met name heeft zij door de

jaren heen alle collecties 'Beeld en Geluid', van affiches tot wandplaten en van audio-opnamen tot videobanden, onder handen genomen, laten digitaliseren of ompakken in verantwoorde, zuurvrije verpakking, beschreven of laten beschrijven. In het KDC-kwartaalblad *Erasmusplein* verzorgde zij de rubriek 'KLIB' (Katholiek Leven in Beeld), in 2007 voortgezet in *Impressie*, een rubriek waarin werd gevraagd om foto's te identificeren met het beantwoorden van de 'vijf w-en': wie, wat, waar, wanneer en waarom. Daarnaast was zij vele auteurs en uitgevers behulpzaam met het vinden van passende illustraties. Nog niet zo lang geleden

De gaande archivaris

De komende archivaris

voerde zij met prachtig resultaat de beeldredactie van het boek *Aan plaatsen gehecht. Katholieke herinneringscultuur in Nederland*. Na meer dan dertig jaar KDC heeft Ellen de mogelijkheid om vervroegd met pensioen te gaan aangegrepen om zich helemaal te kunnen wijden aan haar hobbies: zang, muziek en reizen.

De opvolger van Ellen als collectie-specialist beeld en geluid kunnen wij al aan u voorstellen: het is Vefie Poels. Vefie 'cirkelt' al vele jaren in allerlei functies rond het KDC: zij was studiesecretaris van het toenmalige Katholiek Studiecentrum (nu Soeter-

beeckprogramma), bestierde samen met Jan Willemsen het project *Kom-MissieMemoires*, en promoveerde in 2005 op *Een Noorse droom. Nederlandse katholieken en de Noorse missie (1920-1975)*. Zij is (en blijft) projectleider van het KDC-project *Biografie van Katholieke Nederlandse Periodieken*, en legt momenteel de laatste hand aan een biografie van de Nederlandse curiekardinaal Willem van Rossum C.Ss.R.

Lodewijk Winkeler

Monseigneur Frans op de Coul (1894-1961), directeur van het Rooms-Katholiek Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding en bestuurslid van Openbaar Kunstbezit, 1956-1961

OPENBAAR KUNSTBEZIT VOOR ROOMSE OGEN

4

INLEIDING

In januari 1957 startte een radiocursus onder de titel Openbaar Kunstbezit. Wekelijks werd een kunstwerk besproken waarvan de abonnee via de post een kleurenreproductie had ontvangen. Voor slechts f. 8,75 spaarden de abonnees in de loop van een jaar veertig kleurenplaten, die tezamen met de gedrukte radio teksten in een ringband konden worden bewaard. Meer dan 100.000 abonnees maakten het educatieve kunstproject tot een ongekend succes. Vanaf 1963 verscheen Openbaar Kunstbezit ook op de televisie als een concurrent van het programma *Kunstgrepen* van Pierre Janssen. Hoe werd de cursus onthaald in het katholieke volksdeel?

KATHOLIEKE LOBBY

Het plan om via radio-uitzendingen een breed publiek esthetisch te vormen was afkomstig van de joodse beeldhouwer Johan Wertheim. Hij koos bewust voor een nationale, dus zuilenoverstijgende aanpak, maar maakte het zich daarmee niet gemakkelijk. De instantie die waakte over de inhoud van de radioprogramma's en de verdeling van de zendtijd was het 'College van Korsikanen', genoemd naar de voorzitter van dit orgaan, KRO-voorzitter prof. J.B. Kors.

Wertheim beseftte dat hij in zijn eentje onmogelijk de 'Korsikanen' tot een fiat zou kunnen verleiden en daarom richtte hij een stichting op, alsmede een omvangrijk comité van aanbeveling. Het stichtingsbestuur en het comité telden naast prominenten uit de wereld van de kunst vooral veel vertegenwoordigers vanuit de verschillende zuilen. Zo telde het bestuur van Openbaar Kunstbezit vier vooraanstaande katholieken: Monseigneur F.J.C.M. op de Coul, J.W. Seelen, B.J. Verhoeven en P.J. Witteman.

Frans op de Coul was directeur van het Rooms-Katholiek Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding. Op het Bisschoppelijk College

Adriaen Isenbrant, *Maria met kind*, 1520, Rijksmuseum

te Roermond was Op de Coul nog de leraar geweest van Jo Cals, de toenmalige minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Tekenleraar en kunstenaar Jacques Seelen vertegenwoordigde de Nederlandse Federatie van Beroepsverenigingen van Kunstenaars en de afdeling Beeldende Kunst van de Algemene Katholieke Kunstenaarsvereniging. Tweede-Kamerlid voor de KVP Bernard Verhoeven was gekozen uit hoofde van zijn voorzitterschap van het Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur. De Overveense advocaat en KVP-senator Piet Witteman ten slotte was voorzitter van de Raad voor de Kunst.

Ondanks de indrukwekkende lobby, die nog werd versterkt door de steun van onderwijsminister Cals alsook van prins Bernhard, die zijn dochter Beatrix bereid had gevonden in een radio-uitzending de cursus bij het Nederlandse volk aan te bevelen, duurde het zo'n anderhalf jaar alvorens de Korsikanen het groene licht gaven. Toch kregen Wertheim c.s. niet helemaal hun zin. Het was de bedoeling dat naast de avonduitzending de kunstcursus ook 's morgens via de schoolradio te beluisteren zou zijn. En daar wrong de schoen, want in dat geval zouden reproducties en begeleidende teksten de status van leermiddel krijgen. Binnen elke zuil, vooral de confessionele, werd echter streng gewaakt over de geschiktheid

van lesmateriaal. De gevoeligheid op dit terrein mag blijken uit een rondschrijven dat Op de Coul in 1955, een jaar na het Bisschoppelijk Mandement, zond aan de schoolbesturen van zijn eigen denominatie. In de brief werd ernstig gewaarschuwd voor het beluisteren van schoolradio uitzendingen van de neutrale Nederlandse Schoolradio en van die van de NCRV. Hoewel niet viel te verwachten dat een kunstcursus de levensbeschouwelijke identiteit zou kunnen ondermijnen, was dit ook niet uit te sluiten. Er volgde dan ook geen *nihil obstat*. Dat Op de Coul zich niet hard heeft willen maken voor de schooluitzendingen was voor Wertheim een bittere teleurstelling. Juist hiervoor had hij hem immers in zijn bestuur gehaald.

J.B. Kors (1885-1966), dominicaan, hoogleraar theologie en voorzitter van de KRO en van de Nederlandse Radio Unie

RELIGIEUZE KUNST

De programmacommissie stelde jaarlijks een gevarieerd programma samen. Oude en moderne kunst wisselden elkaar af en rond de christelijke feestdagen werd steevast een religieus werk besproken. Dat bij de keuze van de sprekers naast hun deskundigheid ook rekening werd gehouden met hun levensbeschouwelijke achtergrond, mag blijken uit een opmerking van Wertheim bij het conceptprogramma voor 1958 waarin hem was opgevallen dat onder de sprekers over religieuze onderwerpen, 'die speciaal voor ons Katholieke volksdeel nog grotere betekenis hebben', geen enkele katholiek voorkwam. 'Ofschoon ook een niet Katholiek met grote bezieling over

dergelijke stukken kan spreken, meen ik dat misschien een wisseling plaats kan vinden, waardoor iets meer rekening gehouden wordt met bepaalde gevoelens van een deel der luisteraars,' aldus Wertheim. Hierop werd de hoogleraar Frits van der Meer uitgenodigd een middel-eeuwse sculptuur toe te lichten. Overigens behoorden kunstcriticus Jan Engelman en vooral Henk Baard, directeur van het Frans Hals Museum, tot de meest gevraagde sprekers van katholieken huize.

Van der Meer behoorde tot de meest kritische radiosprekers. Zo typeerde hij de engel in *De vrouwen aan het Graf* van Hubert en Jan van Eyck als een 'patronaatsengel' zittend op een misvormde dekzerk als 'een houterige speler in een dorps mysterie spel.' Toen in 1964 Van der Meer was aangezocht voor een bespreking van een schilderij van de Vlaamse renaissanceschilder Adriaen Isenbrant, zond hij een tekst in waarin hij weinig heel liet van het kunstwerk dat naar zijn zeggen zelfs 'weezin' bij hem opriep. Bob de Vries, directeur van het Mauritshuis en toenmalig voorzitter van Openbaar Kunstbezit, was onaangenaam verrast. 'Ik meen dat onze abonnees luisteren, kijken en lezen met de behoefte om iets "mooi" te vinden, om iets te horen om tot een zeker begrip te komen van de bedoelingen van de kunstenaar in zijn tijd,' aldus De Vries, die zich

Piet Witteman (1892-1972), advocaat, senator, voorzitter van de Raad voor de Kunst en bestuurslid van Openbaar Kunstbezit, 1956-1968

de vraag van zijn abonnees kon voorstellen waarom het werk dan in hemelsnaam werd besproken. Het werk van Isenbrant werd uit het programma geschrapt en Van der Meer is nooit meer gevraagd.

KATHOLIEKE ABONNEES

Openbaar Kunstbezit heeft diverse malen onderzoek verricht naar haar achterban. In een onderzoek van eind 1957 bleek dat de katholieken – qua denominatie veruit de grootste groep in ons land – zwaar waren ondervertegenwoordigd. De onderzoekers van het Instituut voor Sociaal Onderzoek van het Nederlandse Volk schreven dit toe aan een ontwikkelingsachterstand, die de katholieken overigens bezig waren ‘drastisch in te halen.’ Deze laatste bewering stelde op het gegeven dat onder de jongere abonnees veel katholieke scholieren en studenten werden geteld. Bovendien waren ruim vijfhonderd scholen – waaronder alle kweekscholen – aangesloten en daarvan had driekwart de katholieke signatuur. In latere onderzoeken is de vraag naar de levensbeschouwelijke achtergrond van de abonnees niet meer aan de orde geweest.

Bertus Bakker

Geraadpleegd:

7

Katholiek Documentatie Centrum :
Archief Katholieke Radio Omroep
Archief Hoger Katechetisch Instituut.

Lit.: Bertus Bakker, *Elk zijn museum. Openbaar Kunstbezit 1956-1988. Esthetische vorming van het Nederlandse volk* . - Zwolle : W BOOKS, 2014.

MUZIEK EN RELIGIE. KATHOLIEKE MUSICI EN DE CONFESSIONALISERING VAN HET NEDERLANDSE MUZIEKLEVEN, 1850-1948

Op 24 september ben ik gepromoveerd op een proefschrift over de confessionalisering van het Nederlandse muziekleven in de periode 1850-1948. Ik heb onderzocht of binnen het Nederlandse muziekleven, zoals in de Nederlandse samenleving als geheel, sprake was van confessionele segmentering, of er een herkenbaar katholiek muziekleven is ontwikkeld en zo ja hoe dat proces verlopen is. Anders dan in eerder onderzoek staan in mijn proefschrift niet de kerkelijke instituties en clerici centraal, maar de mensen van de praktijk, katholieke musici.

Om zicht te krijgen op de onderdelen van het Nederlandse muziekleven die betekenis hebben gekregen in de profilering van een katholieke identiteit heb ik de werkzaamheden - binnen en buiten de kerk - van twaalf katholieke musici in kaart gebracht en daaruit verschillende casussen nader onderzocht. De musici die in mijn proefschrift figureren zijn: Carel Anderson (1878-1946), Willem Andriessen (1887-1964), Theo van der Bijl (1886-1971), Henry Cooymans (1834-1904), Hubert Cuypers (1873-1960), Phons Dusch (1895-1971), Elbert Franssen (1873-1950), Willem Heydt (1859-1928), Piet van Langen

(1896-1948), Anny Piscaer (1902-1988), Jacques Ruijgrok (1862-1935) en Jos Verheijen (1837-1924). De gekozen casussen hebben betrekking op de begrenzing en inrichting van een katholiek muziekleven en hoe musici daarbij betrokken waren. Zo heb ik onderzocht hoe kerkelijke richtlijnen, die het episcopaat tijdens het Provinciaal Concilie in 1865 formuleerde, van invloed waren op het repertoire en de samenstelling van het koor Zelus pro Domo Dei van de Amsterdamse Mozes en Aäron-kerk en de carrière van organist Jos Verheijen. Ik heb onderzocht in hoeverre de Vincentiusconcerten die tussen 1890 en 1930 jaarlijks in

Arnhem plaatsvonden, de Bossche liedertafel Oefening en Uitspanning en de muziek van Palestrina als katholiek beschouwd werden en op wat voor manier de oprichting van de Nederlandsche Organisten Vereeniging in 1890, de Rooms Katholieke Organisten en Directeuren Vereeniging in 1917 en de Rooms Katholieke Vereeniging voor Toonkunstenaren in 1933 de begrenzing en inrichting van het katholieke muzikale leven hebben beïnvloed. Daarnaast heb ik de uitwisseling van argumenten bestudeerd in polemieken naar aanleiding van een brochure waarin de priester N.A. Janssen (1808-1898) in 1850 pleitte voor een duidelijk onderscheid tussen wereldlijke en kerkelijke muziek en over het Gregoriaans begin jaren 1930, en heb ik onderzocht welke rol musici in de periode 1905-1939 speelden binnen de censorencommissie.

Drie, voor mijn onderzoek erg belangrijke archieven worden in het KDC bewaard. De uitwerking van de casus over de RK Organisten en Directeuren Vereeniging is grotendeels gebaseerd op het archief van deze vereniging. Met name het notulenboek wierp licht op de verhouding tussen deze vakvereniging van leken en de klerikale Gregoriusvereniging. Dat het archief van de RK Vereeniging voor Toonkunstenaren bewaard is gebleven is waarschijnlijk te danken aan de penningmeester Anny Piscaer, een van de protagonisten

in mijn onderzoek. Het archief bevat veel correspondentie die inzicht geeft in de verhouding tussen deze katholieke organisatie en haar neutrale zuster, de Koninklijke Nederlandsche Toonkunstenaren Vereeniging. In het archief van de Gregoriusvereniging worden beoordelingen bewaard van de censorencommissie die vanaf 1905 bepaalde of nieuw gecomponeerde werken in de kerk mochten worden uitgevoerd. Analyse van deze beoordelingen geeft inzicht in de argumentatie die door individuele leden van de censorencommissie - leken en clerici - en insturende musici gehanteerd werd om te legitimeren of muziek al of niet katholiek genoemd kon worden, hoe die criteria en interpretatie van de criteria zich in deze periode ontwikkelden en in welke mate musici bijdroegen aan de besluitvorming.

Een ware goudmijn was de beoordeling van de *Trinitatis* van Hubert Cuypers. De meningen van de diverse censoren liepen sterk uiteen en de beoordeling nam maanden in beslag. Uiteindelijk kon de mis, na enkele aanpassingen door Cuypers, goedgekeurd worden. Deze op zich al opmerkelijke procedure kwam in een wel heel bijzonder licht te staan toen ik de oordelen vergeleek met een brief daarover van de voorzitter van de censorencommissie die ik eerder in het persoonlijk archief van Cuypers in het Nederlands Muziek Instituut gevonden had. Deze brief

ontbrak in het dossier in het KDC. Wellicht had dat te maken met het feit dat de voorzitter zo selectief uit de beoordelingen citeerde, dat dezen een hele nieuwe betekenis kregen.

De focus op musici heeft onderwerpen voor het voetlicht gebracht die in de vergetelheid zijn geraakt en discussies en conflicten zichtbaar gemaakt die in de historiografie over muziek en religie waren genegeerd of gladgestreken. Uit mijn onderzoek blijkt dat zeker sprake was van de ontwikkeling van een herkenbaar katholiek muziekleven en dat musici in de afbakening en vormgeving van dat muziekleven een belangrijk aandeel hadden, maar dat de grens met het overige Nederlandse muziekleven niet scherp was, voortdurend werd bediscussieerd en dat bovendien activiteiten plaatsvonden die zich niet eenduidig bij het ene dan wel het andere muziekleven lieten indelen. In de confessionalisering van het Nederlandse muziekleven tussen 1850 en 1948 traden drie thema's prominent op de voorgrond; de vraag of muziek in de kerk tot het domein van de religie hoorde of tot dat van de kunst; de discrepantie tussen de theorie van de regelgeving en de mogelijkheden en beperkingen van de praktijk; en de vraag wie het inzake katholieke muziek voor het zeggen hadden: clerici of musici.

Geraadpleegde archieven Katholiek Documentatie Centrum:
 Archief Alberdingk Thijm
 Archief Katholieke Verenigingen van Toonkunstenaars
 Archief Katholieke Kunstkring De Violier
 Archief Nederlandse Sint Gregoriusvereniging

Lit.: Petra van Langen, *Muziek en religie. Katholieke musici en de confessionalisering van het Nederlandse Muziekleven 1850-1948* (Hilversum 2014)

COLUMN

Onderwerp van mijn column in dit nummer is 'de column' – het wordt dus een soort meta-column. Aanleiding is het *Columnarium*, dat het KDC heeft uitgegeven ter gelegenheid van zijn vijfenveertigjarig bestaan. 'Een ietwat raar woord', aldus de auteur. 'Maar je hebt aquaria, herbaria, mortuaria, columbaria, waanzinsaria en dolfinaria, dus waarom dan geen columnaria, als verzamelplaatsen voor columns?' Tja, waarom niet. Het zou zomaar het woord van het jaar 2014 kunnen worden.

De auteur van het *Columnarium* is de oude meester zelf, Gerard Dierick, de columnist van het blad *Erasmusplein* en als zodanig mijn voorganger. Hij schreef daarin, zo stelt hij zelf vast in de ondertitel, in de loop der jaren drieënzestig 'kolommen' en zijn laatste 'kolom' is geïllustreerd met een foto van de auteur-in-zijn-jonge-jaren, gezeten op, ja hoor, een 'zuiltje'.

Er is geen columnist die niet één keer in zijn leven over 'de column', schrijft – men denkt dan gemakkelijk: bij gebrek aan inspiratie. Nee! Schrijven over 'de column' is een hele existentiële bezigheid, waarbij de columnist zich ernstig afvraagt wat hij eigenlijk aan het doen is – hetgeen overigens in sommige gevallen de

lezer al veel eerder heeft gedaan. Ook Gerard Dierick heeft één keer over 'de column' geschreven, in 1991 (p. 17). Het verzuilings- en ontzuilingsdebat onder historici was in die jaren op zijn hoogtepunt en werd door Hans Bornewasser aangeduid als 'columnologie'. In deze column, getiteld 'column' – zei ik iets over gebrek aan inspiratie? – poneerde hij de stelling: 'het denken in termen van zuilen komt voort uit de verzelfstanding van ruïnes'.

Hier eindig ik mijn column/kolom, in de stille wetenschap dat Gerard Dierick op dit punt aan voelt komen waar het op uit gaat draaien.

Wiek

11

Jan Roes (r.) en Gerard Dierick, zittend op een zuiltje in de zon (Collectie KDC)

ALBERT TERMOTE IN HET KDC

12

Onlangs werd de collectie van het KDC uitgebreid met een plaquette van de heilige Stefanus gemaakt door de beeldhouwer Albert Termote. Bij recent onderzoek bleek ons bovendien dat er in het depot al twee knappe portretplaquettes aanwezig zijn van zijn hand. Daarmee bezit het KDC dus drie werken van een der belangrijkste katholieke kunstenaars uit de twintigste eeuw.

Albert Termote werd geboren in 1887 in het West-Vlaamse Lichtervelde. Zijn eerste kennismaking met kunst vond plaats in het meubelmakersatelier van zijn vader waar hij decoratieve houten beelden leerde hakken.

Hij vervolgde zijn opleiding aan de kunstacademie van Gent onder George Minne. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verliet Termote België en kwam via Engeland in 1915 in Nederland terecht. Hij verbleef enige tijd in Volendam en studeerde verder aan de Rijksacademie van Beeldende Kunst te Amsterdam onder professor Bronner. In 1922 vestigde hij zich in Voorburg waar hij tot zijn dood in 1978 zou blijven wonen. In 1933 werd hij tot Nederlander genaturaliseerd.

Termote heeft een prachtig oeuvre nagelaten, zowel sacraal, voor kerken, als profaan. Indrukwekkend zijn de grote ruiterstandbeelden van de heilige Willibrord (1940-47) en Sint Maarten (1948) te Utrecht, en van Corbulo, stichter der stad Voorburg (1961), daar ter stede. Nijmegen bezit verschillende prachtwerken van zijn hand. De Stefanus van 1950-51 op het plantsoen voor de Stefanuskerk aan de Berg en Dalseweg; reliëfs van Moenen en Mariken en van Rhenus en Mosa in de schepenhuis van het stadhuis; een madonna en keizerbeelden voor de buitengevel van het stadhuis (1950-53); het grote ruiterstandbeeld uit 1959-62 van Karel de Grote op het Keizer Karelplein en tenslotte de Tobias met vis uit 1964 die de vijver in de wijk Neerbosch siert.

1937 Patronaal van de H Stefanus, terracotta ges. A.Termote

*Portret A.C. de Bruijn 82,5x53 cm ges.
A.Termote*

De Stefanusplaquette die het KDC heeft verworven maakte Termote in 1937 bij het negentiende eeuwfeest van de martelaarsdood van de heilige. Het initiatief kwam van de Stefanusparochie op de Berg en Dalseweg, waar men heel bewust voor Termote had gekozen. Men wilde een kunstenaar die niet in de oude zoutelijke, sentimentele traditie werkte en die boven het gemiddelde uitstak maar toch ook niet te apart werkte. Want zijn Stefanus-tegel moest door een groot publiek gewaardeerd kunnen worden. Een aantal van de terracotta tegels werd gebakken bij Triangel in Tegelen en verkocht bij de Nijmeegse kunsthandel Sier-uw-Huis op de Berg en Dalseweg. Er bestaat zowel een geglazuurde versie van als een ongeglaazuurde. Dergelijke plaquettes, ook patronaal genoemd, werden veelal aangebracht naast de voordeur, ter bescherming van huis en bewoners. Naast de voordeur van de pastorie van de Stefanusparochie ziet men er nog een.

De twee grote bronzen portretplaquettes werden in 2005 aan het KDC overgedragen door het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis uit Amsterdam. Men veronderstelde daar dat ze afkomstig zijn uit het in 2008 opgeheven Vakbondshistorisch Museum, hetgeen niet onwaarschijnlijk is. Het oudste portret is van 1952 en stelt Adrianus Cornelis de Bruijn (1887-1986) voor. Die had een opmer-

kelijke carrière gemaakt. Hij was begonnen als metaalbewerker, klom op tot voorzitter van de Katholieke Arbeiders Beweging (1946), was van 1929 tot 1952 lid van de Eerste Kamer tot hij in 1952 minister werd voor Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in het derde kabinet Drees. Bij zijn afscheid van de KAB werd hij tot erelid benoemd en mocht zijn vrouw de portretplaquette onthullen in het trappenhuis van het Huis van de Arbeid op Oudenoord te Utrecht, waar hij gewerkt had. De gelijkenis was treffend. Zo schreef een journalist van De Gelderlander: '[...] zoals men hem vaak kon zien in moeilijke ogenblikken, als zijn ogen dat dwingende hadden van een Caesar en het ongeduldige van een man, die

het besluitloze van een ander niet kon verdragen. "Als hij zo keek", zei ons een portier, "dan durfde niemand op de gang te komen!"'

Het tweede portret is dat van monseigneur Johannes Gerardus van Schaik (1871-1956). Deze was dertig jaar pastoor van de Martinuskerk in Utrecht en geestelijk adviseur van het RK Werkliedenverbond en sinds 1916 van de KAB. Bij zijn 60-jarig priesterjubileum, op 14 augustus 1954, werd hij benoemd tot Protonotarius apostolicus en werd hem een portretplaquette aangeboden die Albert Termote vervaardigde. Tijdens zijn jubileum ontving hij het gipsmodel van de plaquette. De definitieve bronzen versie werd een paar maanden later, op 15 november, onthuld door monseigneur Bernard Alfrink, aartsbisschop-coadjutor van Utrecht.

Plaquette van mgr. Van Schaik, brons, 80,7x51,6 cm ges. Termote

Mgr. Alfrink onthult de plaquette van mgr. Van Schaik, 15 nov. 1954

Ze kreeg een plaats in het trappenhuis van het Huis van de Arbeid, waar ook de portretplaquette van De Bruijn hing.

Termote heeft in de jaren die volgden nog een prachtige carrière doorgeemaakt. Hij kreeg in 1962-63 bij zijn vijfenzeventigste verjaardag een eretoonstelling in het Haags Gemeentemuseum en werd voor zijn religieuze werken door paus Johannes XXIII tot ridder geslagen in de Orde van Gregorius de Grote. Hij werd in 1968 onderscheiden met de Karel de Groteprijs, de cultuurprijs van de stad Nijmegen. In het juryrapport las men: 'In uw werk bewonderen wij die zeldzaam voorkomende synthese van zuidelijke vorm- en levensbesef en noordelijke rationaliteit en ingeto-

genheid'. Een oordeel waar degene die de werken van het KDC ziet niets aan af zal doen.

Dr. Leo Ewals, kunsthistoricus

Geraadpleegd:

De Gelderlander, 2 december 1937.
Zie ook Leo Ewals, 'Devotionalia van de Nijmeegse kunsthandel Sier uw Huis', *Devotionalia*, 29^e jrg., no 171, april 2010, p. 9397 en juni 2010, p. 151-157.

De Gelderlander, 4 december 1952
De Tijd en *De Gelderlander*, 16 augustus 1954

De Tijd en *De Gelderlander*, 16 november 1954

De Gelderlander, 13 december 1968

AANWINSTEN ARCHIEF:

Zoals beloofd een aflevering met aanzienlijk meer aanwinsten dan de afgelopen twee keren. Ook een aantal collecties afkomstig van wat kleinere instellingen dit keer. De perioden die het binnengekomen materiaal beslaan zijn uiteenlopend: van het einde van de negentiende eeuw tot het begin van deze.

15

STICHTING ECHO

Echo werd in 1995 opgericht door Marjet Derks, José Eijt en Marit Monteiro en is een onafhankelijke stichting die zich ten doel stelt historisch onderzoek naar de geschiedenis van het religieuze leven van vrouwen en mannen in Nederland van ca. 1800 tot heden te initiëren, te stimuleren en te presenteren. Dit doet zij onder andere door middel van het organiseren van symposia en het begeleiden van onderzoeksprojecten.

FEDERATIE KATHOLIEKE BEGRAFENISINSTELLINGEN ZONDER WINSTOOGMERK EN LANDELIJK SAMENWERKINGSVERBAND VAN UITVAARTINSTELLINGEN ZONDER WINSTOOGMERK

Voldoende foto's van uitvaarten, liturgieën bij het afscheid van een dierbare, maar het organisatorische aspect van het begrafeniswezen ontbrak nog genoeg volledig in de collecties van het KDC. Deze twee archieven zijn gelijktijdig aan het KDC geschonken. De Federatie Katholieke Begraffenis-

J.B. Bomans in Tweede Kamertenuue

instellingen zonder winstoogmerk begon als belangenbehartigersorganisatie van katholieke verenigingen, maar heeft tegenwoordig verenigingen van diverse gezindten onder de leden. De FKB maakte deel uit van het Landelijk Samenwerkingsverband van Uitvaartinstellingen zonder Winstoogmerk. Deze laatste is onlangs opgeheven.

J.B. BOMANS

Door zijn zoon, Godfried Bomans, 'de man met de witte das' genoemd, die hij stevast droeg. Van zijn bewonderaars kreeg hij de bijnaam 'de katholieke Troelstra'. Hij was van 1916 tot 1929 kamerlid voor achtereenvolgens de Algemeene Bond van RK Kiesverenigingen en

de RKSP. Hij was één van de tien katholieken die in 1923 tegen de vlootwet stemden. Naast diverse politieke functies, was hij actief als redenaar en schrijver. De uitgebreide collectie bevat veel publicaties en correspondentie, maar ook materiaal uit de Eerste Wereldoorlog waarin hij als reserve-luitenant van 1914 tot 1916 gemobiliseerd was.

STICHTING MIDDEN ONDER U

Bijna vijftig jaar heeft de Stichting Midden onder U uitgaven verzorgd voor Nederlandstalige liturgie: onder andere altaarteksten, liturgiekaternen en werkkaternen. Deze uitgeverij is van belang geweest binnen de liturgische ontwikkeling in katholiek Nederland in een periode waarin voortgebouwd is op de ontwikkelingen ingezet door het Tweede Vaticaans Concilie.

J.D.M. CORNELISSEN

De historicus J.D.M. Cornelissen was van 1930 tot aan zijn dood in 1947 als hoogleraar "algemene en vaderlandse geschiedenis der nieuwere tijden" verbonden aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Hij bekleedde daarnaast tal van andere functies waaronder die van secretaris van het Nederlands Historisch instituut te Rome, secretaris van de Academische Senaat en rector magnificus van de KUN. Tevens was hij de Nijmeegse vertegenwoordiger in het nationale 'hooglerarenverzet'. Het kleine archiefje bevat naast zijn

*J.D.M. Cornelissen, 1952
ontwerper: Boers, L.J.J.
Afb: Collectie KDC*

leed. Het kleine archiefje bestaat goeddeels uit foto-albums en correspondentie met familie en rondzend-brieven en geeft een persoonlijke inkijk in de onrust die op de Molukken tussen 1999 en 2003 heerste.

17

ARCHITECTENBUREAUS EN FAMILIE MARGRY

In de jaren 1860 richtte Evert Margry, leerling van Pierre Cuypers, in Rotterdam een architectenbureau op. In 1880 associeerde zijn broer Albert zich met hem. Albert werd opgevolgd door zijn zoon Jos. Van de kinderen zouden er drie (Jan, Fons en Joost) zich intensief met architectuur en/of stedenbouw gaan bezighouden. De eerste zou het Rotterdamse bureau samen met partner Jacobs voort-

wetenschappelijk werk ook documenten betreffende de vele commissies waarin hij zitting had, zoals de 'zuiveringscommissie voor studenten aan de RK Universiteit.'

TIJDSCHRIFT VOOR THEOLOGIE

Het *Tijdschrift voor Theologie* werd in 1961 door onder andere Edward Schillebeeckx opgericht als voortzetting van onder meer *Studia Catholica*. Het materiaal bevat notulen van de redactievergaderingen en een aantal dossiers over themanummers. De overgeleverde documentatie loopt tot aan 2000.

A.H. GIELEN MSC

Anton Gielen was vanaf 1967 missionaris in Indonesië, waar hij in 2004 in Katlarat op het eiland Kei Besar, onderdeel van de Molukken, over-

*Anton Gielen.
Afb: Collectie KDC*

zetten. De andere twee gingen een nieuwe weg via eigen bureau's en/of een ambtelijke carrière in respectievelijk Venray, Den Bosch en Breda. De Margry's hebben veel katholieke kerken, pastorieën en instellingsgebouwen ontworpen. Het nu overgeleverde materiaal beslaat ongeveer 15 planken en heeft betrekking op de architectenbureaus Margry. Het familie-archief volgt nog.

STICHTING GENEESKUNDE EN ETHIEK

Deze stichting werd in 1989 opgericht door de Medische Afdeling van het Thijmgenootschap met het doel de oprichting van het *Tijdschrift voor Geneeskunde en Ethiek*, alsmede andere activiteiten van de medische afdeling, te financieren. De vijf overgedragen klappers bevatten notulen en correspondentie van de stichting en de tijdschriftredactie.

MEDICUS MUNDI INTERNATIONAL

In 1957 werd in Nederland Medicus Mundi opgericht, een organisatie van katholieke artsen, die zich toelagde op medische ondersteuning in ontwikkelingslanden. Het Nederlandse voorbeeld werd aan het begin van de jaren zestig in verschillende Europese landen gevolgd. Deze nationale organisaties richtten in 1962 de koepel Medicus Mundi Internationali op. De aanwinst bevat nieuwsbrieven en bestuurlijke stukken.

links: Richard Schoonhoven en rechts KRO voorzitter H. van Doorn
Afb: Collectie KDC

RICHARD SCHOONHOVEN

Richard Schoonhoven bekleedde tussen 1962 en 1992 verschillende leidinggevende functies binnen de KRO, onder andere als hoofdredacteur van de actualiteitenrubriek Brandpunt, hoofd informatieve programma's en mediadirecteur. De archivalia betreffen onder meer zijn werkzaamheden voor Brandpunt en advieswerk voor de Europese media-bisschoppen.

KBO-BRABANT

De Katholieke Bond van Ouderen Brabant is de grootste Katholieke Bond van Ouderen in Nederland. Na een conflict met de federatie Unie KBO is in 2010 deze provinciale afdeling zelfstandig verder gegaan. Het aangeleverde materiaal betreft de afdeling Brabant-west. Dit archief maakt onze verzameling katholieke ouderenorganisaties wat completer: De archieven van de Unie-KBO en

V.l.n.r. Twee leden van de senaat van Carolus Magnus, de minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen J.R. Slotemaker de Bruïne, de rector magnificus T.L.J.A.M. Baader, de secretaris van de senaat J.D.M. Cornelissen en de pedel bij gelegenheid van een bezoek van de minister aan de universiteit.

fotograaf: Foto Persbureau Gelderland, Nijmegen. Afb: Collectie KDC

KBO-Gelderland bevinden zich reeds op het KDC.

De archivaris,

DISPUUT DURENDAL

Ramses Peters

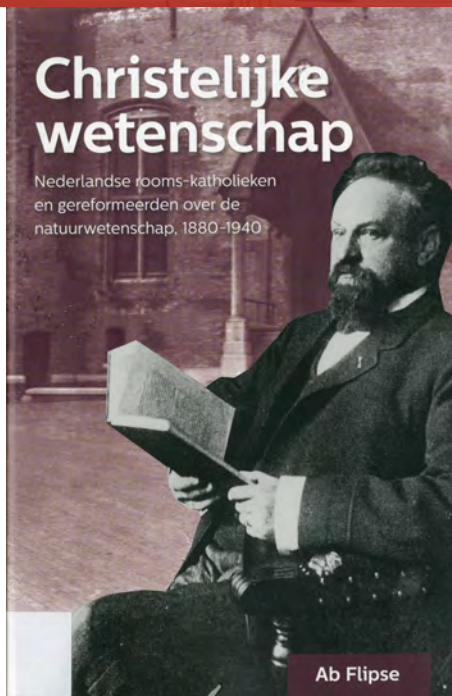
Durendal werd in 1936 opgericht en is aangesloten bij het Nijmeegse studentencorps Carolus Magnus. Het dispuut bestaat nog steeds en heeft een stichting in het leven geroepen om de eigen historie te waarborgen. In het kader hiervan is het archief, dat bijna 20 dozen telt, aan het KDC in bewaring gegeven.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

CHRISTELIJKE WETENSCHAP. NEDERLANDSE ROOMS-KATHOLIEKEN EN GEREFORMEERDEN IN DE NATUURWETENSCHAP, 1880-1940

Toen ik de titel van het boek *Christelijke wetenschap. Nederlandse Rooms-katholieken en gereformeerden in de natuurwetenschap, 1880-1940* van Ab Flipse las, was ik direct geïntrigeerd. Want geloof en wetenschap gaan niet samen, vinden veel mensen tegenwoordig. Na het lezen van het boek kwam ik erachter dat ze daar aan het begin van de twintigste eeuw heel anders over dachten. Het debat rondom geloof en natuurwetenschap had een ander karakter dan vandaag de dag.

Aanvankelijk was de claim van katholieken en gereformeerden zeer radicaal van toon. Men wilde zich niet afzijdig houden van de moderne wetenschap en een antwoord hebben op de in de negentiende eeuw populair geworden evolutietheorie van Darwin. Dus werden ideologieën ontwikkeld om de moderne wetenschap op eigen wijze vorm te geven. Men wilde een eigen wetenschap creëren gericht op de Schepper, waarin wetenschap en religie nauw verbonden waren, en die zich kon meten met de liberale wetenschap. De katholieke wetenschappers ontwikkelden het «neothomisme» dat een soort update was van de leer van

Thomas van Aquino. En de gereformeerde wetenschappers het «neocalvinisme», gebaseerd op de denkbeelden van gereformeerde voormannen zoals Kuyper, Bavinck, Geesink en Woltjer. De wil om een eigen wetenschap te ontwikkelen verdween vanaf het interbellum. Men gaat zich meer conformeren aan de bestaande wetenschap. Pas vanaf de jaren vijftig werd het ideaal van een eigen christelijke wetenschap los gelaten en werden religie en natuurwetenschap over het algemeen gezien als twee aparte werelden, gescheiden van elkaar.

Voor wie meer wil weten over de christelijke wetenschap moet de dissertatie van Ab Flipse zeker lezen. Hij heeft het ontstaan en de ontwik-

keling van de christelijke wetenschap uitgebreid onderzocht en geeft een duidelijk beeld van hoe Nederlandse katholieke en gereformeerde wetenschappers omgingen met de natuurwetenschap in de periode 1880-1940. Ab Flipse promoveerde op 6 mei 2014 aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Carlijn Folmer

Ab Flipse, *Christelijke wetenschap. Nederlandse Rooms-katholieken en gereformeerden in de natuurwetenschap, 1880-1940*. Uitgeverij Verloren, Hilversum 2014. ISBN 978-90-8704-415-2.

Voor meer informatie: <http://www.few.vu.nl/~flipse/onderzoek2.html> en

<https://www.youtube.com/watch?v=-siyjo-FNub4&feature=youtu.be>

21

STIL IN MIJ, OVERLEVEN BIJ DE NONNEN

Kindermisbruik en -mishandeling is een probleem van alle tijden. Het bestond vroeger en helaas nu ook nog en is niet gebonden aan maatschappelijke klasse, religie of nationaliteit. Na de publicatie van het vervolgonderzoek *Sekueel misbruik van en geweld tegen meisjes in de Rooms-Katholieke kerk* door de commissie Deetman in maart 2013 is er aandacht geweest voor meisjes die hebben geleden door misstanden binnen de rooms-katholieke kerk. Daniëlle Hermans en Ester Verhoef hebben in samenwerking met het Vrouwenplatform Kerkelijk Kindermisbruik (VPKK) de verhalen van tientallen vrouwen opgetekend in het boek *Stil in mij, overleven bij de nonnen*.

Ze werden gegrepen door het verhaal van een vrouw die op de televisie vertelt hoe ze als kind in een internaat geleid door zusters slecht is behandeld. Het leek op het verhaal van hun eigen moeders die op door zusters geleide scholen hadden gezeten. In het boek komen de vrouwen zelf aan het woord. Ze worden vermeld met voornaam, geboortenaam en de instelling(en) waar ze in

hebben gezeten. Het zijn indringende en ingrijpende verhalen die je niet los laten. Er wordt een beeld van liefde-loosheid, onmenselijkheid, verwaarlozing, misbruik en mishandeling geschetst. Van misstappen begaan door zusters en andere mensen verbonden aan katholieke internaten, scholen en instellingen, en van vrouwen die ook nu nog lijden onder de vernederingen die hun toen zijn aangedaan.

Door het boek hebben Hermans en Verhoef deze vrouwen een stem gegeven, is het stilzwijgen en de schaamte doorbroken. Want hoe wel er natuurlijk genoeg zusters zijn geweest die met veel liefde en menselijkheid kinderen hebben opgevangen, is er ook het een en ander mis gegaan. Vrouwen die het als kind hebben meegemaakt, zullen zich in het boek herkennen en hun familie zal na het lezen ervan misschien meer begrip voor hen hebben.

Carlijn Folmer

Daniëlle Hermans en Ester Verhoef.
Stil in mij, overleven bij de nonnen.
A.W. Bruna Uitgevers, Utrecht 2014.
ISBN 978-94-005-0425-7

Voor meer informatie: <https://nl-nl.facebook.com/stilinj>

ARCHIEF BEELD EN GELUID

OPLOSSINGEN

De foto uit *Impressie 13* met het orkestgezelschap van het grootseminarie Haaren is de gemoederen blijven bezighouden, wat tot welkome aanvullingen heeft geleid. Norbert Smulders liet ons weten dat hij ondanks de vermelding in *Impressie 14* juist *niet* op de foto figureert. Hij wist wel de namen van een groot aantal anderen: op de eerste rij zitten van links naar rechts: onbekend, J.J. de Mooy, onbekend, L.C.C. Cornelissen, R. Dekkers, J.J.W.G. Thüring, onbekend, W.M.P. Kruyssen. Links tegen de muur staat A.G.P.J. Rabou, met naast hem achter de piano J.C.P.M. van Laarhoven. Bij de contrabas

OPGELOST:

Foto 3,
Impressie 13

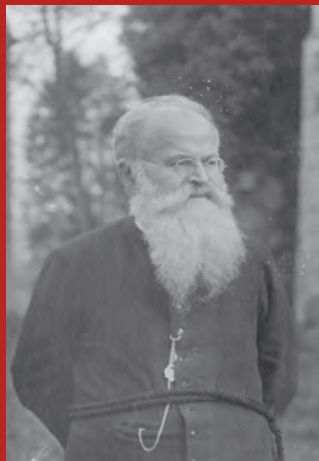

Foto 3, *Impressie 14*

staat J. Snackers. De foto moet zijn gemaakt tussen september 1946 en augustus 1948: Leo Cornelissen, van hetzelfde jaar als Norbert Smulders (cours 1952: het jaar waarop ze volgens planning zouden worden gewijd) mochten pas vanaf augustus 1948 een toog dragen. Door een andere respondente werd de tweede onbekende, eveneens zonder toog, als Maurice Pirenne geïdentificeerd.

De nieuwe foto's uit *Impressie 14* leidden ook tot veel reacties. Foto 1 blijkt de Bisschoppelijke Kweekschool aan de Baanstraat in Beverwijk te zijn. In de *Katholieke Illustratie* 1907/08 wordt op p. 314 vermeld dat de school is gebouwd door de Amsterdamse architect J.J.L. Moenschoot. Foto 3 toont ons Simon

Hendrik Peeters (1860-1942), missionaris van het Heilig Hart (MSC). Voor wie meer over hem wil weten kan terecht bij een recente publicatie van Marjo Glaser, *Ze noemden me Henri. Van Venrayse kwajongen tot man met een missie* (Venray 2013).

Foto 4 is de H. Hartkerk in aanbouw van de architecten Caspar en (zoon) Jos Franssen in Roermond, inmiddels een rijksmonument vanwege de 'hoogwaardige esthetische kwaliteiten'. Foto 6 is het scriptorium van de nieuwbouw van de Achelse Kluis en is gemaakt in 1947 of 1948. Jos Ritzen is de architect van deze studie- en leeszaal van de St. Benedictusabdij te Valkenswaard.

Hartelijk dank aan de inzenders!

23

Foto 1, *Impressie 14*

Foto 6, *Impressie 14*

Foto 4, *Impressie 14*

NIEUWE FOTO'S

De volgende foto's bieden wij u weer graag ter identificatie aan

24

Foto 1 en 2 komen uit een fotoalbum dat ons is aangeboden zonder dat bekend is van wie het precies is geweest. Onder de tweede foto stond het bijschrift 'Als vicaris van Morogoro, bij Mgr. Hilhorst'. Mgr. B.G. Hilhorst van de Congregatie van de H. Geest was sinds 1934 Apostolisch vicaris van Bagamoyo, dat in 1953 werd verheven tot bisdom Morogoro. Foto 3 is afkomstig uit het Stad-

Foto 3

Foto 1

sarchief Amsterdam. Het KDC kreeg de foto aangeboden omdat deze niet paste in hun collectie.

Foto 4 is afkomstig uit het archief van De Bazuin, en zou gepubliceerd zijn in 1979. Maar ondanks het nakijken van het blad is de foto niet gevonden en dus nog niet geïdentificeerd. Van de foto's 5 en 6 ontbreekt verdere informatie.

25

Foto 4

Foto 2

Foto 5

Foto 6

Kunt u met betrekking tot de foto's één of meer van de volgende vragen beantwoorden: wie, wat, waar, wanneer en waarom, mailt of belt u ons dan. Wij zijn benieuwd naar uw informatie.

Vefie Poels, collectiespecialist Beeld en Geluid

Gefeliciteerd van de Vrienden.

De Stichting Vrienden van het KDC feliciteert het KDC van harte met zijn vijfenveertigjarig bestaan. Zelf is de Stichting een stuk jonger. Zij werd in 2007 opgericht om het werk van het KDC te ondersteunen.

Het KDC bewaart het erfgoed van het katholieke volksdeel, dat in de negentiende en twintigste eeuw een derde deel van de Nederlandse bevolking vormde. Als zodanig hebben de katholieken een stempel gedrukt op de Nederlandse samenleving en Nederlandse cultuur. Zonder hun erfgoed wordt ons begrip van het moderne Nederland onmogelijk. Dit erfgoed wordt door het KDC bewaard en ontsloten. De Stichting Vrienden van het KDC maakt dergelijke zaken mogelijk. Help ons het KDC te ondersteunen. Het KDC verdient een vrijgevege achterban.

Vriend worden kunt u door jaarlijks minimaal € 25,00 te doneren. U kunt uw gift overmaken door op onze website een eenmalige machtiging in te vullen en deze sturen naar: Stichting Vrienden van het KDC, Postbus 9100, 6500 HA Nijmegen. U kunt Uw gift ook rechtstreeks overmaken op onze bankrekening: Stichting Vrienden van het KDC, Nijmegen. IBAN nummer : NL09 RABO 0 12 39 94 411.

Rudolf van Glansbeek, secretaris/penningmeester

Stichting Vrienden van het KDC

Postbus 9100
6500 HA Nijmegen
Tel. 024 3612412
Fax 024 3612403
E-mail: vrienden@kdc.ru.nl
www.ru.nl/kdc/vrienden

KORT NIEUWS

28

EXPOSITIE "NEUTRAAL, MAAR BETROKKEN. NEDERLANDSE KATHOLIEKEN EN DE GROTE OORLOG"

Een miljoen veelal katholieke vluchtelingen, de succesvolle katholieke sabotage van Troelstra's revolutieopgave, de dreiging van zedeloosheid en geloofsafval door langdurige mobilisatie, de vele mislukte vredesinitiatieven van een nieuwe paus: de Eerste Wereldoorlog had zijn eigen specifieke invloed op katholieken in het neutrale Nederland. Het Katholiek Documentatie Centrum viert zijn 45-jarig bestaan met een tentoonstelling over dit thema. In De Verdieping van de Centrale Bibliotheek van de Radboud Universiteit zijn onder

Neutraal, maar betrokken

Nederlandse katholieken en de Grote Oorlog

andere originele foto's, brieven en preken uit de Eerste Wereldoorlog te zien.

De expositie is te bezichtigen van 11 november 2014 tot 31 januari 2015 in de Verdieping van de Universiteitsbibliotheek.

Voor de openingstijden van de Universiteitsbibliotheek zie: http://www.ru.nl/ubn/bibliotheeklocaties/centrale-bibliotheek/adres_openingstijden/

Rob Hufen als stadsgids in Utrecht.

BROM 1

Op 3 december jl. werd in de Smeezaal van het Bartholomeus Gasthuis een nieuw deel in de KDC-Memo-Reeks gepresenteerd. Gastheer was de Vereniging Oud-Utrecht. Ditmaal betreft het geen autobiografie, maar het scheelt niet veel, want Rob Hufen, zelf kleinzoon en oomzegger van personeelsleden van de Edelsmidse, heeft voor zijn geschiedenis van de Edelsmidse Brom talrijke oud-medewerkers (in die tijd 'knechten' genaamd), echtgenotes en kinderen geïnterviewd, en het archief grondig bestudeerd. Resultaat is een soort 'collectieve biografie' van de familie Brom en hun knechten. De aandacht gaat nu eens niet uit naar hun beroemde productie, maar naar het

dagelijks leven in de Edelsmidse en naar de rol die de gebroeders Brom speelden in het Utrechtse culturele leven.

29

Rob Hufen Hzn., *Meesters voor God en Kerk. De familie Brom, hun Edelsmidse en knechten*, KDC-Memo-Reeks 39, Nijmegen: Valkhof Pers, 2014, ca. 500 blz., € 27,50, ISBN 978 90 5625 404 9

BROM 2

Binnenkort verschijnt er nog een Brom-boek. Dit keer niet over de edelsmeden, maar over hun broer en oom Gerard Brom. Het boek *Heraut van de katholieke herleving. Gerard*

Paul Luykx bij het afscheid van Ellen Brok

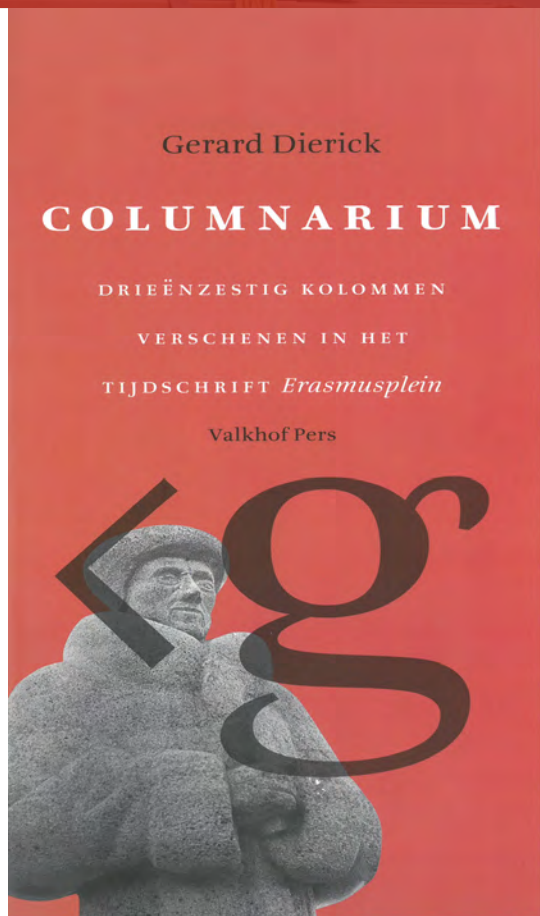

Brom, 1882-1959 is de lijvige biografie van Gerard Brom: geheelonthouder, redacteur van *De Beiaard*, mede-oprichter van de RK Universiteit en hoogleraar kunstgeschiedenis en later Nederlandse en algemene letterkunde – uiteraard aan diezelfde RK Universiteit. Auteur is dr. Paul Luykx, die voor zijn biografie onder meer gebruik heeft gemaakt van het omvangrijke persoonsarchief van Brom en zijn echtgenote, Willemien Brom-Struick, en dus verschillende jaren vaste bezoeker was van onze studiezaal.

Paul Luykx, *Heraut van de katholieke herleving. Gerard Brom, 1882-1959*, Nijmegen: Vantilt, 2015

COLUMNARIUM

Is dit boekje een anekdotencollectie? Nou nee, al staan er wel anekdotes in. Is het een geschiedenis van het Katholiek Documentatie Centrum (KDC), dat dit jaar (2014) zijn 45-jarig bestaan viert? Dat was niet de opzet, maar de auteur is lang aan het KDC en het KSC (Katholiek Studiecentrum) verbonden geweest en dat heeft onwillekeurig zijn sporen nagelaten. Is het een mini-kerkgeschiedenis of misschien een spoedcursus katholicisme? Het gaat over pastoors en kapelaans, over zusters, broeders, paters en andere beminde gelovigen, over kazuifels en manipels, missie en kerkaftbraak. Maar

het gaat ook over taal, muziek, fietsen, de natuur, Big Brother, sigaren, kerstbomen, traumahelikopters en koffiezetapparaten.

Over dit alles zijn van 1990 tot 2006 63 columns verschenen in het tijdschrift *Erasmusplein*, een nieuwsbrief van een aantal instellingen van de Katholieke Universiteit Nijmegen (KUN), zoals de Radboud Universiteit tot 2004 heette. Al deze instellingen waren rond het Nijmeegse Erasmusplein gevestigd en belichaamden

mede de katholieke identiteit van de KUN.

De columns zijn in dit boekje uitgebreid met toelichtingen en illustraties. Ze bespreken de actualiteit van toen zodanig dat ze ook heel goed betrokken kunnen worden op de actualiteit van nu.

Gerard Dierick, *Columnarium. Drie-enzestig kolommen* verschenen in het tijdschrift *Erasmusplein*, Nijmegen: Valkhof Pers, 2014, 135 blz., ISBN 978 90 5625 419 3, € 15.00. Donateurs van de Stichting Vrienden van het KDC krijgen dit boekje gratis toegestuurd.

Paul Bluysen

31

IN MEMORIAM: PAUL BLUYSSSEN

Op 13 november overleed onze oud-collega Paul Bluysen aan de gevolgen van een herseninfarct. Paul was van 1977 tot medio 2006, maar liefst negenentwintig jaar, als vrijwilliger bij het KDC werkzaam. Al die jaren beheerde hij, immer goed gehumeurd en vriendelijk, met grote zorg de leeszaal van het KDC - en geheel met de hand, want een computer was niet aan hem besteed.

Tot zijn spijt moest hij daarbij al enkele jaren stapjes terug doen, en met moeite nam hij in 2006 afscheid. Hij verhuisde toen ook van zijn flat in de stad naar het Oud-Burgerengasthuis. Begin 2014 werd hij opgenomen in Verpleeghuis Piushove, waar hij op 85-jarige leeftijd overleed.

COLOFON

Impressie is de nieuwsbrief van het Katholiek Documentatie Centrum met nieuws over het KDC en zijn collecties en aanwinsten. De nieuwsbrief verschijnt onregelmatig. Op aanvraag wordt *Impressie* kosteloos toegezonden per post of email.

Redactie-adres en abonnementenadministratie:

Postbus 9100, 6500 HA Nijmegen

Tel. 024-3612412

Impressie@kdc.ru.nl

www.ru.nl/kdc/impressie

Redactie: Lennie van Orsouw, Vefie Poels, Lodewijk Winkeler.

Medewerkers aan dit nummer: Bertus Bakker, Leo Ewals, Carlijn Folmer, Petra van Langen, Ramses Peters, Vefie Poels, Hans Spaans (ill.), Lodewijk Winkeler.

Opmaak: Collin Burgemeestre. Grafisch ontwerp: Grafisch Ontwerpbureau Voltage, Nijmegen. Druk: Benda drukkers, Nijmegen.

ISSN 1877-2412

mentatie Centrum Katholiek Documen Katholiek Documentatie Centrum Kath Katholiek

IMPRESSIE is een uitgave van het Katholiek Documentatie Centrum en verschijnt onregelmatig. Kijkt u voor meer informatie op www.ru.nl/kdc. Bellen of mailen kan ook: 024 - 361 24 12, impressie@kdc.ru.nl